

Biuletyn

Koła Miłośników
Dziejów Grudziądza

Gimnazjum nr 9
w Tarpnie
Numer 29 (34)

Rok II: 2004

Data odczytu: 17.11.2004

Data wydania: 17.11.2004

Edward Wiśniewski.

HISTORIA TARPNA

Nazwę Wielkie Tarpno wymieniono po raz pierwszy w rejestrze szkód z 1414 r. w krzyżackiej „Księdze strat” w tzw. „wojnie głodowej”, gdzie oceniono szkodę na 200 grzywien, ale otrzymano tylko 50 grzywien. W 1438 r. wieś chłopska w Wielkim Tarpnie obejmowała 20 włókien, a chłopcy płacili 15 szkojców czynszu od włóki.

Nazwa tej miejscowości miała różne brzmienie” np. Tarpen, Tarpin, Tarppen, a w nazewnictwie polskim pojawiła się w 1565 r. pojawił się nazwa Tarpno a w nim wyodrębniono Folwark Tarpno (niem. Gut Tarpen), do którego należała w późniejszych latach „Karczma pod Dębem”. (niem. „Eichenkranz”), Wielkie Tarpno-wieś oraz na początku XIX w. Małe Tarpno.

Po przejęciu Folwarku Tarpno w 1466 r. przez starostów grudziądzkich, wieś podupadła, na przełomie XV i XVI w. Czytamy poza tym w lustracji starostwa m. in., w 1565 r. o nowo założonym folwarku i ziemi jeszcze nie obsadzonej przez zagrodników. W następnych latach, za czasów starosty Jana Zborowskiego (1581-1603), rozwinęła się hodowla owiec (około 1000 sztuk).

W „Inwentarzu starostwa” z 1603 r. można się dowiedzieć, że istniał już spichlerz, 2 stodoły, 2 szopy, 4 chałupy ogrodnicze, owczarnia oraz dom niemały z kominem murowanym dla urzędnika i czeladzi.

Lustracja z 1664 r. opiewa, że folwark po wojnie szwedzkiej był zrujnowany, tak, że musiano go odnowić.

W inwentarzu z 1739 r. znajdujemy wzmiankę o karczmie i nowym domu dla owczarza. Do folwarku przylegały dwa lasy, a pilnowało dwóch leśniczych.

Należy wspomnieć o nieprzyjemnym incydencie, jaki zaistniał we wsi w 1769 r. Dwa razy do roku podążała zawsze procesja z kościoła św. Mikołaja z Grudziądza do wsi Wielkie Tarpno, gdzie istniał kościół pobudowany już w 1620 r. przez starostę Jakuba Szczepańskiego. Kościół ten miał długość 23 łokcie, szerokość 15 łokci, ołtarz był bogato złożony, 3 konfesjonały. W tymże okresie rozzuchwaleni Prusacy z garnizonu w Prabutach penetrowali nasze polskie ziemie i werbowali młodych mężczyzn do wojska. Gdy nie udało im się zaciągnąć jednego młodzieńca – Stanisława Starogardzkiego, zniszczyli wnętrze kościoła i zabili kilka osób. Incydent ten odbił się echem po całym kraju.

Po I rozbiorze Polski folwarkiem zawiadywał August Stanisław Golz, a kościółek w Wielkim Tarpnie odnowiono, ale w 1808 r. uległ profanacji w czasie wojen napoleońskich i w 1829 r. został rozebrany. Po „Pokoju Toruńskim” w 1807 r. granica Prus z Księstwem Warszawskim biegła wzdłuż Osy i Trynki, tak, że prawobrzeżna ziemia należała do Prus a lewobrzeżna do Królestwa. Ustanowiono również komorę celną

W 1797 r. król Fryderyk Wilhelm II nadał posiadłość tarpieńską prezesowi regencyjnemu Schroetterowi za 435 talarów i 35 groszy czynszu. W 1798 r. nowym

właścicielem był Szczepan Klawiter, następnie Marcin Sommerfeld a w 1820 r. – Franz August Müller.

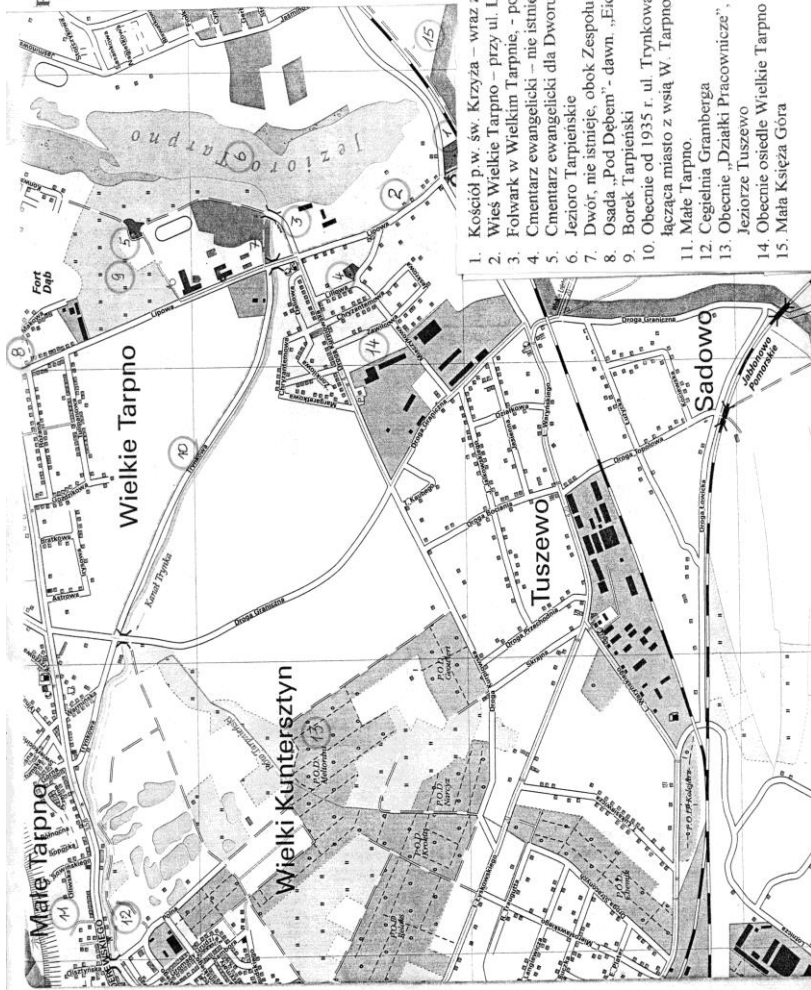
W 1885 r. w folwarku zamieszkiwało 140 mieszkańców, trudniących się hodowlą owiec na tucz, oraz sprzedażą mleka, a we wsi było 161 osób. Wieś zajmowała 138 ha. W następnych latach liczba ludności ciągle malała.

W 1931 r. Tarpno wraz z folwarkiem liczyło 339 mieszkańców i posiadało 504,9 ha. Do stacji kolejowej było 5 km (w Grudziądzu), parafia katolicka i posterunek policji Państwowej znajdowały się w Małym Tarpnie, parafia ewangelicka – w Mokrem, szkoła w Owczarkach. Sołtysem był Ignacy Kozicki.

W 1930 r. majątek (ok. 180 ha i jezioro) w wielkim Tarpnie otrzymała Państwowa Średnia Szkoła Hodowlano-Rolnicza w użytkowanie.

Powstanie małego Tarpna wiąże się z okresem ożywienia gospodarczego na przełomie XVIII i XIX w.. Budowa cytadeli i obiektów administracji pruskiej spowodowała napływ tysięcy robotników z głębi Niemiec. Wyznaczono działki na budowę domów w Małym Tarpnie w 1801 r. Teren obejmował od zachodu tzw. Piaskowe Góry, od wschodu Kanał Trynka, od południa – drogę do Nowej Wsi, od północy- drogę do Świerkocina. W 1968 r. liczba ludności wynosiła 835 osób a w 1885 r – 929 osób. Wobec dużego napływu ludności polskiej po I wojnie światowej zachodziła konieczność wybudowania nowego obiektu sakralnego. W 1921 r. zakupiono restaurację „Concordia” z bardzo wielką salą i ogrodem od właściciela – pana Karnata za sumę 14 000 000 marek polskich i przystąpiono do przebudowy. Dnia 1 października 1922 r. dokonano poświęcenia przez ks. prałata Dembka z parafii św. Mikołaja z Grudziądza a dnia 1. lipca 1934 erygowano jako samodzielny parafię z około 5300 dusz. Proboszczem został ks. Jan von Blericq. W czasie działań wojennych w 1945 r. – kościół spłonął całkowicie, a w 1948 r. odbudowano go od nowa. Innym ważnym obiektem jest budynek Gimnazjum nr 9 przy ul. Paderewskiego nr 10. Obiekt ten pełni swą funkcję nadal od powstania po I wojnie światowej.

**FRAGMENT
PLANU MIASTA
GRUDZIADZA
z 2001 r.**

1. Kościół p.w. św. Krzyża – wraz z cmentarzem
2. Wieś Wielkie Tarпно – przy ul. Lipowej
3. Folwark w Wielkim Tarпно, - po II wojnie- PGR
4. Cmentarz ewangelicki – nie istnieje
5. Cmentarz ewangelicki dla Dworu – nie istnieje
6. Jezioro Tarpienskie
7. Dwór, nie istnieje, obok Zespołu Szkół Rolniczych
8. Osada „Pod Debem”- dawn. „Eichenkranz”
9. Borek Tarpienski
10. Obecnie od 1935 r. ul. Trynkowa, dawn. Lipowa łącząca miasto z wsią W. Tarпно.
11. Małe Tarпно.
12. Cegielnia Gramberga
13. Obecnie „Dziaki Pracownicze”, po wyschniętym jeziorze Tuszewo
14. Obecnie osiedle Wielkie Tarпно
15. Mała Księża Góra